

ПРАВИЛА

за достъп до научноизследователската инфраструктура и резултатите от научните изследвания на Института за исторически изследвания – БАН

Чл. 1. (1) Научната инфраструктура на Института за исторически изследвания – БАН (ИИСТИ) попада в обхвата на Дефиницията за „научноизследователска инфраструктура“ (по т. 16, буква жж) от Рамката за Държавна помощ за научни изследвания, развитие и иновации, съгласно която „научноизследователска инфраструктура“ означава съоръжения, ресурси и свързани с тях услуги, използвани от научната общност за провеждане на научни изследвания в съответните области, и обхваща научно оборудване или набори от инструменти, ресурси, основани на знанието, като колекции, архиви или структурирана научна информация, помощни инфраструктури, базирани на информационни и телекомуникационни технологии, като мрежи, компютърна техника, софтуер и средства за комуникация, както и всички останали средства с уникален характер, позволяващ провеждането на научни изследвания.

(2) Научноизследователската инфраструктура на ИИСТИ включва: библиотечен фонд (специализирана научна библиотека); научен архив; информационно-комуникационна инфраструктура.

Чл. 2. (1) Настоящите Правила за достъп на потребители до научната инфраструктура на ИИСТИ и резултатите от научните изследвания (наричани по-долу Правила) са съобразени с националното законодателство, международните споразумения, препоръките на Рамковата програма на ЕС за научни изследвания и иновации „Хоризонт Европа“, както и на „Хоризонт 2020“, включително напътствията и принципите, заложи в European Charter for Access to Research Infrastructures, 2016, особено, но не само, в области като права на интелектуалната собственост, конфиденциалност, етични правила, сигурност и защита.

(2) Настоящите Правила дават общата рамка на политиката на ИИСТИ за достъп до научната му инфраструктура и резултатите от провежданите научни изследвания, като гарантират прозрачност, равнопоставеност и съответствие с правилата за държавна помощ за научни изследвания, развойна дейност и иновации.

(3) ИИСТИ предлага достъп до ресурсите на научната си инфраструктура приоритетно на потребители от академичните среди и научната общност за провеждане на нестопанска научноизследователска дейност.

(4) Допуска се достъп до инфраструктурата и на стопански субекти (предприятия), при условие, че условията за достъп и ползване са изцяло пазарни и прозрачни; не се позволява преференциален достъп на предприятия, които са свързани лица с ИИСТИ или с негови служители; генерираните приходи се осчетоводяват отделно и се използват изключително за покриване на разходите за поддръжка на инфраструктурата и за основната (нестопанска) дейност на ИИСТИ.

Чл. 3. В случай на съвместни научноизследователски и развойни дейности в сътрудничество с бизнес структурите, те трябва да съответстват на следните условия:

1. да представляват ефективно сътрудничество по смисъла на т. 15 (з) и т. 27 от Рамката за държавна помощ за научни изследвания, развитие и иновации, наричана по-долу „Рамката“.

2. да бъде спазено поне едно от следните условия по т. 28, във връзка с т. 29 от Рамката:

а) участващите бизнес структури поемат в пълен размер разходите по съответния проект за НИРД;

б) резултатите от сътрудничеството, когато това не противоречи на съответните права върху интелектуална собственост, могат да бъдат широко разпространени, като всички права върху интелектуална собственост, произтичащи от дейността на ИИСТИ се предоставят изцяло на ИИСТИ;

в) всички права по интелектуална собственост, произтичащи от съответния проект за НИРД, както и свързаните с тях права на достъп, се разпределят между различните сътруднически си партньори по начин, който отразява адекватно техните работни пакети и съответни интереси.

Чл. 4. (1) Потребителят на научноизследователската инфраструктура се придържа към стандартните кодекси на етично поведение в областта на научните изследвания и правилата за академична етика.

(2) Спазването на етичното поведение по ал. 1 включва по-специално:

1. недопускане на плагиатство и коректно позоваване/цитиране на ИИСТИ, както и на конкретните архивни фондове и библиотечни единици, използвани за научния труд;

2. добросъвестно отношение и опазване на физическата цялост на предоставените за ползване архивни документи, книги и дигитални ресурси;

3. спазване на поверителността и защитата на личните данни, ако такива се съдържат в изследваните исторически извори.

Чл. 5. (1) Условието за достъп до инфраструктурата на ИИСТИ се определят от Научна комисия в зависимост от категорията на потребителя.

(2) Комисията се определя със заповед на Директора на ИИСТИ и е в състав: заместник-директор или научен секретар – председател; завеждащият Библиотеката на ИИСТИ; отговорното лице за Научния архив на Института. В случаите, когато заявеният достъп е в рамките на дейности по конкретен научноизследователски проект, към състава на Комисията с право на глас се привлича ръководителят на съответния проект.

(3) ИИСТИ разграничава две категории потребители:

1. вътрешни потребители – всички учени, докторанти, специализанти и обучаеми на ИИСТИ, както и лица, които са в трудови или други договорни правоотношения с ИИСТИ;

2. външни потребители – всички физически и юридически лица, които не попадат в обхвата на т. 1, включително учени от други научноизследователски организации и университети, както и стопански субекти (предприятия).

(4) При определяне на достъпа за външни потребители по ал. 3, т. 2, Комисията изрично класифицира искането спрямо характера на дейността – нестопанска (научни изследвания и разпространение на знания без търговска цел) или стопанска (комерсиално използване на ресурсите, издателска дейност с търговска цел и др.).

Чл. 6. (1) При предоставяне на права на достъп ИИСТИ спазва политиката за равни възможности и отсъствие на дискриминация или преференциален достъп по каквито и да е признаци.

(2) Не се допуска предоставянето на преференциален (по-изгоден, изключителен или непазарен) достъп до научноизследователската инфраструктура и резултатите от изследванията на предприятия, които са свързани лица с ИИСТИ или с негови служители, с цел предотвратяване на скрита държавна помощ.

Чл. 7. (1) ИИСТИ поддържа политика на свободен достъп (Open Access) до научните публикации, резултатите и данните от научните изследвания, финансирани с публични средства, с цел тяхното широко разпространение.

(2) Свободният достъп по ал. 1 се осъществява при строго спазване на Закона за авторското право и сродните му права (ЗАПСП), правилата за защита на интелектуалната собственост и договорите с финансиращите организации.

Чл. 8. (1) Достъпът до научноизследователската инфраструктура на ИИСТИ за вътрешни потребители се регламентира при следните условия:

1. ИИстИ предоставя на Потребителя свободно своите съоръжения за целите на извършването на научно изследване, като под съоръжения се подразбира, но без ограничаване:

- а) архивни фондове;
- б) документални колекции;
- в) библиотечни ресурси, специализирана информация и други материали.

(2) Достъпът до научноизследователската инфраструктура на ИИстИ за външни потребители се регламентира при следните условия:

1. достъпът се основава на писмени научни заявки (заявления), приети и оценени от Научната комисия по чл. 5, ал. 2 от настоящите Правила;

2. критериите за оценка на заявките са научна обоснованост на изследването, техническа осъществимост и наличност на свободни ресурси/капацитет в Библиотеката и Научния архив;

3. в работата си Комисията прилага принципите на прозрачност, справедливост, равнопоставен достъп, безпристрастност и пълна забрана за преференциален достъп на свързани лица;

4. при ползването на инфраструктурата, външният потребител покрива разходите за консумативи (напр. за копиране, сканиране) и други преки разходи, необходими за одобреното изследване, по начин определен и указан от структурата, която поддържа съответната инфраструктура;

5. в случай, че искането за достъп или части от изследването се финансират от търговска компания или предприятие, Потребителят се задължава изрично да информира ИИстИ за детайлите на споразумението си. ИИстИ и Потребителят приемат решение за всеки индивидуален случай дали дейността има стопански характер и дали се изисква допълнително търговско споразумение по пазарни цени, извън обхвата на тези Правила;

6. потребителят гарантира, че всички изследователски дейности се извършват изключително за мирни цели и в съответствие с общоприетите правила за добра научна практика;

7. ИИстИ оповестява на интернет страницата си предлагания достъп до инфраструктурата си и задължително публикува на нея настоящите Правила за достъп.

Чл. 9. Използване на инфраструктурата и Координатор на достъпа.

(1) След одобряване на заявката за достъп, се определя график за ползване на инфраструктурата и се назначава Координатор на достъпа;

(2) Координаторът на достъпа е служител от ИИСТИ (учен, архивист или библиотекар), който осигурява организационното и експертното съдействие при използването на ресурсите на научноизследователската инфраструктура;

(3) За ефективното използване на ресурсите Потребителят може предварително да съгласува с Координатора на достъпа организацията, времевия обхват и специфичните параметри на научното изследване;

(4) Координаторът на достъпа:

а) предоставя информация относно условията, вътрешният ред и правилата за безопасност при ползване на инфраструктурата;

б) осигурява достъп до заявените ресурси (библотечни единици, архивни фондове, колекции);

в) оказва методическо и организационно съдействие на Потребителя;

г) съдейства при работата с архивни, библотечни, информационни и цифрови ресурси;

д) води и съхранява необходимата документация за предоставения достъп;

е) следи за спазването на настоящите Правила.

Чл. 10. (1) При използване на инфраструктурата страните са длъжни да спазват поверителност по отношение на информацията, до която получават достъп.

(2) Във връзка с достъпа до научната инфраструктура, може да е необходимо за Страните да получат достъп до определена техническа и научна информация и материали от другата Страна, наричана по-нататък Информация. Страните ще разгледат като поверителна всяка отделна и цялата Информация, която вече е била или ще бъде предоставена на тях или която те придобиват в рамките на провежданите научни изследвания в ИИСТИ.

(3) Страните се задължават да поддържат поверителността и сигурността на Информацията, принадлежаща на другата Страна.

(4) Всяка страна запазва пълната собственост върху своите права на интелектуална собственост, патенти, авторски права и технологии, съществуващи преди предоставянето на достъп до инфраструктурата, както и върху тези, разработени самостоятелно по време на ползването ѝ.

(5) Страните се задължават да не разкриват информация на трети страни при никакви обстоятелства, освен ако не е предварително подписано допълнително писмено споразумение между Страните.

(6) Задължението за поверителност не се отнася за информация, която:

а) е била в публичното пространство или е публично известна и лесно достъпна;

б) е била във владение на другата Страна преди нейното оповестяване, което може да се докаже с документ;

в) стане част от публичното пространство без това да се дължи на неразрешено или виновно действие от другата Страна;

г) се изисква да бъде оповестена по закон, съдебно решение или държавно разпореждане, при условие че другата Страна е уведомена незабавно и в разумен срок.

Чл. 11. Собственост и материали.

(1) По отношение на собствеността и материалите, донесени от външни потребители, се прилагат следните правила:

1. след предварително съгласуване с Координатора на достъпа, на Потребителя може да се разреши да внесе и ползва собствени материали, техника или оборудване, необходими за провеждането на неговото изследване в инфраструктурата на ИИСТИ;

2. внесените материали и техника остават собственост на Потребителя, като той е длъжен да спазва правилата за пожарна, аварийна и информационна безопасност на ИИСТИ;

3. освен ако страните не са се споразумели писмено за друго, цялото оборудване и допълнителна апаратура, внесени от Потребителя, трябва да бъдат изнесени от него веднага след приключване на изследването, но не по-късно от 7 (седем) дни от прекратяване на достъпа до помещенията на ИИСТИ;

4. консумативи, архивни опаковки или материали, донесени или изпратени в ИИСТИ, които не са били използвани, трябва да бъдат прибрани от Потребителя или да бъдат изхвърлени за негова сметка в съответствие с вътрешните правила за безопасност.

(2) ИИСТИ не носи отговорност за вреди, кражба, загуба или щети върху собствеността и оборудването на Потребителя, намиращи се в сградата и помещенията на ИИСТИ, освен в случаите, когато те са причинени умишлено или поради груба небрежност от страна на Института или негови служители.

Чл. 12. (1) Интелектуална собственост.

1. всяка Страна е и остава собственик на всяко ноу-хау и интелектуална собственост, получени/създадени от нея преди провеждането на научното изследване, договорено на базата на настоящите Правила;

2. правата върху всички работни резултати (включително научни текстове, бази данни, дигитални масиви, доклади, идеи, проекти и модели), постигнати самостоятелно от Потребителя в рамките на неговото научно изследване в ИИСТИ, се притежават от

Потребителя, който предоставя на ИИИИИ неизключително, непрехвърлимо и безвъзмездно право да ги ползва за собствени научни проучвания.

(2) В случаите на сключен и действащ Договор за ефективно сътрудничество с бизнес структури (предприятия) се прилага една от следните опции:

1. резултатите от сътрудничеството, когато това не противоречи на правата върху интелектуална собственост, могат да бъдат широко разпространени, като всички права върху интелектуална собственост, произтичащи от дейността на ИИИИИ, се предоставят изцяло на ИИИИИ;

2. всички права по интелектуална собственост, произтичащи от съответния проект за НИРД, както и свързаните с тях права на достъп, се разпределят между партньорите по начин, който отразява адекватно техните работни пакети, вноски и съответни интереси; когато работните резултати представляват дигитализация, индексирание или обработка на съществуващи архивни и библиотечни фондове на ИИИИИ, същите се предоставят на ИИИИИ в режим на свободен отворен достъп;

3. ИИИИИ получава приходи, съответстващи на пазарната цена на правата върху интелектуална собственост, произтичащи от неговата дейност, които биват прехвърлени на участващите бизнес структури или за които им е предоставен търговски достъп.

(3) Абсолютната стойност на размера на финансовия и нефинансовия принос, на участващите бизнес структури към разходите на ИИИИИ за дейностите, които са довели до съответните права върху интелектуална собственост, може да бъде приспадната от възнаграждението.

Чл. 13. (1) Публикуване и достъп до резултатите от научни изследвания

1. потребителят трябва да се стреми да публикува резултатите от научното си изследване в научни списания с рецензирани публикации в съответствие с принципа за осигуряване на свободен достъп до информацията и според тези Правила;

2. външни потребители и учени от ИИИИИ, които желаят да си сътрудничат по теми, свързани с провежданото научно изследване, сключват съответни споразумения, включително относно съавторството и признаването на приноса на учените от ИИИИИ;

(2) В случай на публикуване Потребителят е длъжен да признае подкрепата на ИИИИИ и помощния персонал във всички публикувани материали (включително конференции и съобщения за пресата), произтичащи от работата, извършена изцяло или частично в ИИИИИ, със следното текстово съобщение: „Части от тези изследвания са проведени в Института за исторически изследвания към Българската академия на науките. Бихме искали да благодарим [посочват се имена на персонала в случай, че те не са

съавтори] за помощта при използване на [цитира се съответният архивен фонд/библиотечен ресурс].“

(3) Потребителят се задължава да уведоми ИИСТИ за заглавието, авторите и пълния списък на цитатите на всяка научна публикация, която е изготвена в резултат от използването на ресурсите и фондовете на ИИСТИ, както и да изпрати тази информация (или дигитално копие от публикацията) до ИИСТИ за зачисляване към научния архив.

(4) Външният потребител представя задължително кратък Доклад за използването на предоставените му ресурси до Научната комисия в срок до три месеца след приключване на научното изследване. Своевременното предоставяне на този доклад се отчита като задължително условие при бъдещи кандидатствания за достъп.

(5) Всички Вътрешни потребители се задължават да осигурят свободен достъп до резултатите от своите научни изследвания, финансирани с публични средства, съгласно държавните и европейските изисквания.

Чл. 14. Изисквания за достъп.

(1) Достъпът до научноизследователската инфраструктура се отпуска и осъществява в строго съответствие с настоящите Правила и вътрешния ред на ИИСТИ;

(2) Системите за контрол на достъпа в ИИСТИ изискват събирането и обработката на лични данни за идентификация на потребителите. Като предварително условие за използване на инфраструктурата и ресурсите на ИИСТИ, външните потребители и лицата, действащи от тяхно име, са длъжни да попълнят необходимите документи за достъп (декларации, заявления) и да спазват изискванията на Института. ИИСТИ гарантира, че събирането и обработката на личните данни се извършват в съответствие със Закона за защита на личните данни и Регламент (ЕС) 2016/679 (GDPR), единствено за целите на сигурността и отчета, и няма да бъдат използвани за други цели;

(3) Потребителите и лицата, действащи от тяхно име, се намират под административно-техническия надзор и контрол на ИИСТИ (чрез Координатора на достъпа) и са длъжни да отговарят на всички правила на Института по отношение на достъпа и използването на научните съоръжения, включително правилата за защита на информацията, киберсигурността, опазването на документалното наследство и вътрешния ред в сградата;

(4) ИИСТИ си запазва правото незабавно да прекрати предоставените права на достъп, ако потребителят или лицата, действащи от негово име, застрашават сигурността на фондовете, не използват ресурсите по безопасен и добросъвестен начин или не отговарят на посочените правила, изисквания и инструкции на служителите на Института.

Чл. 15. Гаранции и отговорности.

(1) ИИСТИ не дава гаранции за състоянието на ресурсите и помещенията на научноизследователската инфраструктура, описани в тези Правила, като в допълнение не предоставя гаранции:

а) за крайните резултати от изследванията, генерираната информация, продуктите или интелектуалната собственост, разработени от потребителя в рамките на предоставения достъп;

б) за търговската реализация, продаваемостта или пригодността за определена цел на изследването или на получения от потребителя продукт;

в) че резултатите и продуктите от изследването на потребителя няма да засегнат или нарушат права върху интелектуална или частна собственост на трети лица.

(2) С изключение на случаите на груба небрежност или умишлено нарушение от страна на служители на Института, или съгласно предвиденото в чл. 11 и чл. 12 от настоящите Правила, ИИСТИ не носи отговорност за финансови загуби, пропуснати ползи или щети на потребителя във връзка с неговото научно изследване.

(3) ИИСТИ не носи имуществена отговорност за преки или косвени вреди на потребителя, дължащи се на самото използване на инфраструктурата, архивните и библиотечните фондове, или произтичащи от създадената от него информация и научни трудове.

(4) Потребителят е длъжен незабавно да уведоми Координатора на достъпа и администрацията на ИИСТИ за каквито и да било повреди на имущество, техника, архивни единици или ресурси на научната инфраструктура, причинени от него или от лица, действащи от негово име, като възстановява нанесените щети по пазарни цени.

(5) В случай на необходимост от техническо обслужване, спешни аварийни дейности или оперативни прекъсвания в работата на Библиотеката или Научния архив, които водят до забавяне на изследването или пълна/частична загуба на време за достъп, ИИСТИ компенсира потребителя, като му предоставя допълнително време за работа. Извън това компенсаторно време ИИСТИ не носи отговорност за каквито и да било вреди или неустойки, освен изрично предвидените в закона.

Чл. 16. Форсмажорни обстоятелства.

(1) Никоя от страните не носи отговорност за забавяне на изпълнението или за неизпълнение на задълженията си по настоящите Правила, ако това се дължи на форсмажорни обстоятелства (непреодолима сила).

(2) За форсмажорни обстоятелства се считат събития, възникнали след влизането в сила на настоящите Правила, които имат извънреден характер, били са непредвидими

и са извън контрола на страните, включително, но не само: природни бедствия (пожар, наводнение, земетресение), военни действия, бунтове, граждански вълнения, епидемии/пандемии, актове на държавни органи, както и мащабни аварии в електрозахранването, водоподаването или телекомуникационните мрежи.

(3) Страната, която е засегната от форсмажорно обстоятелство, е длъжна в срок до 3 (три) дни от настъпването му писмено (включително по електронна поща) да уведоми другата страна, като посочи характера на събитието и предполагаемите последици за изпълнението на ангажиментите.

(4) Изпълнението на задълженията се спира за периода на действие на непреодолимата сила. Веднага след отпадане на обстоятелството по ал. 2, засегнатата страна е длъжна да възобнови дейността си възможно най-скоро и да уведоми другата страна.

(5) Ако форсмажорното обстоятелство продължи повече от 30 (тридесет) дни, правата за достъп се прекратяват автоматично, освен ако страните не договорят писмено друго.

Чл. 17. Несъгласия.

(1) В случай на временно несъгласие, всички страни трябва да се стремят да разрешат различията си по взаимно съгласие.

(2) При трайно несъгласие, спорът се разрешава по съдебен път.

Настоящите *Правила за достъп до научноизследователската инфраструктура и резултатите от научните изследвания* на Института за исторически изследвания към Българската академия на науките са приети от Научния съвет на Института за исторически изследвания – БАН на 23.06.2026 г./ Протокол № 13, т. 6 и утвърдени от Директора на Института за исторически изследвания – БАН със Заповед № 51/24.06.2026 г.